

30.9.2024

Opetus- ja kulttuuriministeriölle:

Asia: Lausunto yliopistojen koulutusvastuuesityksistä

Viite: Lausuntopyyntönnö VN/15723/2024, 25.6.2024

1. Näettekö esityksen tarpeelliseksi valtakunnallisten koulutustarpeiden näkökulmasta? Arvioikaa, voitaisiinko koulutustarpeisiin vastata nykyisten koulutusvastuiden puitteissa (sisäänoton kasvattaminen, yhteistyöjärjestelyt, nykyisten koulutusten kehittäminen ja työelämärelevanssin vahvistaminen).
2. Tukeeko esitys korkeakoulujen profiloitumista vahvuusalueilleen ja työnjakoa koulutus- ja tutkimustoiminnassa muiden korkeakoulujen kanssa?
3. Huomiot esitettävän koulutusvastuun yhteydestä korkeakoulun tutkimustoimintaan.
4. Onko esityksessä uuden koulutuksen aloittamiseen ja sen kehittämiseen varattu riittävä rahoitus ja resurssit (mm. henkilöstö, infrastruktuuri) ottaen huomioon, että opetus- ja kulttuuriministeriö ei osoita rahoitusta uusiin koulutusvastuisiin?
5. Mitä vaikutuksia esityksellä (ml. tutkintonimikkeet) on koulutusjärjestelmän kokonaisuuteen sekä korkeakoulujen, korkeakoulusektorien ja koulutusasteiden välisiin koulutuspolkuihin?
6. Huomioita uuden koulutusvastuun esitetystä voimaantulon ajankohdasta?
7. Muita huomioita esityksestä

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ kiittää lausuntopyynnöstä yliopistojen koulutusvastuuesityksiin. Lausunnossa otamme kantaa yleisesti koulutusvastuiden säätelyyn, resursseihin ja laadunäkökulmiin. Koulutusvastuuhakemuksia tulee näkemyksemme mukaan arvioida useasta eri lähtökohdasta: taloudellisesta ja laadullisesta toteutettavuudesta, opetuksen ja tutkimuksen yhteydestä, koulutusvastuun tarpeesta ja yliopistojen autonomiasta.

Koulutusvastuuesityksiä tulee näkemyksemme mukaan arvioida ensisijaisesti resursien ja laadun näkökulmasta: onko esityksillä riittävä ja uskottava taloudellinen resurssi, jotta koulutus voidaan toteuttaa laadukkaasti? Uuden koulutusvastuun käynnistäminen tarvitsee uuden henkilöstön rekrytointeja sekä opetus- ja tutkimushenkilöstöön että opetuksen tukeen. Koulutusvastuiden lisäämisellä on vaikutusta myös

30.9.2024

muuhun opetus- ja tukitoimintaan esimerkiksi kielikoulutuksiin, ja myös näiden lisäresursointi on tarpeen ottaa huomioon. Tätä näkökulmaa ei ole esityksissä tarkasteltu. OAJ:n tuoreen työolobarometrin (2024) mukaan yliopistojen opetushenkilöstö tekee yli 43 tunnin työviikkoa eli työkuormitus on jo nyt valtaisa.

Osassa koulutusvastuuesityksiä taloudellisen näkökulman tarkastelu jää kapeaksi ja odottamaan lupausta ulkopuolisesta (väliaikaisesta) rahoituksesta. Hakemusten tarkempi taloudellinen näkökulma on esitetty liitteissä, joita ei ole kuitenkaan julkaistu. Lausunnonantajana on tällöin vaikea arvioida hakemusten uskottavuutta ja kokonaisvaikutuksia.

Kun koulutusvastuista päätetään, pidämme ensiarvoisen tärkeänä, että niiden hoitamiseen on riittävät resurssit. Mikäli lisäresursseja ei ole, uusi koulutusvastuu tulee vaikuttamaan yliopiston sekä uuden että olemassa olevien koulutusohjelmien mahdollisuuksiin tarjota laadukasta koulutusta. Tällaisessa tilanteessa pitäisi pidättäytyä koulutusvastuun myöntämisestä. Tutkintokoulutuksen laatu on vaarassa jo nykyisessä tilanteessa. Yliopistoissa tutkinnon hinta on laskenut kolmanneksella reilun kymmenen vuoden aikana ja tutkintokohtainen rahoitus ei kata enää koulutuksen kustannuksia. Korkeakoulujen perusrahoitusta ei ole nostettu vuosiin.

Koulutusvastuun laajentaminen edellyttää yliopistoilta myös erinomaista tutkimuspohjaa, sillä sen on tarjottava tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta. Kysymys on siten myös tutkimuksesta ja sen resursseista.

Korkeakoulujen esityksissä on myös kaksi koulutuspoliittisesti huomionarvoista suuntaa, jotka edellyttävät näkemyksemme mukaan tarkkaa harkintaa ja avointa korkeakoulujen välistä keskustelua. Nämä esitykset koskevat ammattikorkeakoulujen yksittäisen olemassa olevan koulutusvastuun siirtoa toiselle alalle ja yliopiston esitystä kolmen syklin purusta terveystieteissä.

Ammattikorkeakoulu esittää sosiaali- ja terveysalan tutkinnon siirtoa tekniikan alan amk-tutkinnoksi. Ehdotettu uusi koulutusvastuu laajentaisi tutkinto-ohjelmaa vastaamaan insinööri (AMK)-koulutuksen standardeja. Sinällään tutkinto soveltuu tekniikan alan tutkinnoksi ja on ammattikorkeakoulutuksen kehittämisen kannalta uusi esitys kohti monialaisia tutkintoja. Muutos tarkoittaisi myös sitä, että rahoituskriteerit muuttuisivat korkeakoululle suotuisammiksi. On otettava huomioon, että yksittäisen tutkinnon siirto on vahva avaus sille, että myös muita tutkintoja voitaisiin jatkossa siirtää koulutuksen kalleusluokasta toiseen. Tämä nostaa keskusteluun myös rahoitusmallin alakohtaisten kalleusluokkakriteerien toimivuuden ja riittävyyden, koska koulutusalojen kustannukset lähenevät toisiaan opetustyön muutoksen ja infran osalta.

Yliopistojen koulutusvastuista säädetään valtioneuvoston asetuksella ja voimassa oleva asetus edellyttää, että yliopistot tarjoavat koulutusvastuissaan kaikki kolme sykliä (alempi korkeakoulututkinto, ylempi korkeakoulututkinto sekä tieteellinen tai taiteellinen jatkotutkinto). Edellisellä kerralla tästä kriteeristä joustettiin Helsingin yliopiston osalta eikä terveystieteissä enää edellytetty alemmaa ja ylempää korkeakoulututkintoa. Tuolloin päätöksen pohjalla oli alueellinen HUS:n linjaus osastonhoitajan kelpoisuudesta.

30.9.2024

Tämä päätös on kuitenkin asettanut saman koulutusalan toimijat eri asemaan ja nostaa koulutusvastuusäätelyn keskusteluun. Osa toimijoista voi tehdä muutoksia koulutuksen tarjoamiseen laajempien koulutusvastuiden sisällä eikä tarvetta koulutusvastuumuutokseen sitä kautta nouse.

Ylipäätään säätely on laaja korkeakoulukoulupoliittinen kysymys ja liittyy myös yliopistojen autonomiaan. Yliopistojen koulutusvastuusetuksessa edellytetään sen tarjoavan koulutuksessaan kolmen syklin opinnot. Aikaisemmin tehty päätös ja siitä seurannut koulutusvastuun muutosesitys osaltaan murtavat tätä ajatusta laajasta koulutuksen tarjoamisen veloitteesta. Yliopiston perusteluissa mainitaan SOTEKO-hankkeen suositukset sekä lisäopintoedellytykset. Tällä koulutusvastuumuutosesityksellä tulee olemaan vaikutusta korkeakoulujen tutkintojärjestelmään. Koska kyse on välillisestä vaikutuksesta korkeakoulujärjestelmään, on asiasta mielestämme käytävä keskustelua myös ammattikorkeakoulujen kanssa ennen koulutusvastuupäätöstä. Vuoden lisäopintokäytäntö on ollut yliopiston oma päätös. Korkeakoulujärjestelmä ja AHOT-prosessi mahdollistavat sen, että kelpoisuus maisterivaiheen opintoihin tulee suoraan myös amk-tutkinnolla.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Hanna Tanskanen
erityisasiantuntija